

РОМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.13'367'366-115

АНАЛІТИЧНІ ТА СИНТЕТИЧНІ ФОРМИ ВИРАЖЕННЯ СУПЕРЛАТИВНОЇ ОЗНАКИ В ІСПАНСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

Галина Пшанська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)*

Розглянуто аналітичні та синтетичні форми вираження абсолютного суперлатива (елатива). Зіставлено засоби вираження суперлативної ознаки в іспанській та французькій мовах за допомогою суфіксації та префіксації, синтаксичних конструкцій з прислівниками на *-mente/ment*, а також деяких компаративних фразеологічних зворотів.

Ключові слова: абсолютний суперлатив/елатив, аналітичні/синтетичні конструкції, демінутивні/аугментативні суфікси.

На відміну від латини, де ступінь виражався на морфологічному рівні, у сучасних романських мовах переважають аналітичні форми градації, утворені від латинських “plus” і “magis”.

Як відомо, традиційні граматики розрізняють відносний та абсолютний (елатив) суперлативи. Відносний ступінь суперлатива свідчить про те, що предмет (об’єкт) наділений найбільше або заданою якістю порівняно з іншими (фр. *Cet élève est le moins attentif de tous*; ісп. *Fernando es el más listo de la clase*). Абсолютний суперлатив виражає крайню периферійну якість предмета (об’єкта), не порівнюючи її з іншими. Є два типи конструкцій абсолютного суперлатива: аналітична (складена), утворена за допомогою прислівників (фр. *elle est très (fort, bien) belle*; ісп. *muy: Carmen es muy (bien, tan) lista*), та синтетична, утворена шляхом суфіксації (фр. *-issime: C’est un fabricant richissime*, ісп. *-ísimo/a: Es una chica guapísima*).

Наша мета – порівняльний аналіз синтетичних та аналітичних форм утворення абсолютного суперлатива, а також виявлення спільних і відмінних рис засобів вираження суперлативної ознаки на морфологічному і синтаксичному рівнях в іспанській та французькій мовах.

Незважаючи на спільне походження та спорідненість, французька й іспанська мови мають різні форми утворення суперлатива. Французька мова вирізняється аналітичним характером, на відміну від іспанської, у якій широко застосовують синтетичні форми суперлатива. Використання суфіксів для утворення демінутивних та аугментативних форм надає іспанській мові значних можливостей експресивності та афективного на-

вантаження. Наприклад, поряд з “*hombre pequeño*” можна сказати “*hombrecito*”, або замість “*hombrecito pequeño*” – “*hombrecito chiquitín*”. У розмовній мові можливе також уживання подвійного демінутива: “*poquitín*”, “*chiquitín*”, “*chiquirritín*”. Г. Кальво наводить такі приклади демінутивних суфіксів: *ese chiquillo me tiene desesperadita; está loquito por mí; están muy animaditos esta noche; ponte aquí, cerquita; le falta un poquirritito para fea*. [9, с. 177].

В іспанській мові утворення демінутивних форм за допомогою суфіксів є загальною нормою, а у французькій мові, незважаючи на досить велику кількість суфіксальних демінутивів (*garçonnet, fillette, chaton, lionceau, flottille*), переважає та є загальнозживаною аналітична форма, утворена за допомогою префіксального прикметника “*petit*”.

У разі утворення суперлативних форм у французькій мові також переважають аналітичні конструкції (*très, fort, grand, gros, ... + adj.*), тоді як в іспанській, поряд з аналітичними (*muy, bien, tan, ... + adj.*), надзвичайно поширені синтетичні конструкції, утворені за допомогою суфікса “*-ísimo*”.

Незважаючи на те, що суфікс *-issime* у французькій мові не є продуктивним і його вживають, здебільшого, з іронічним чи пейоративним відтінком (*éminentissime*) та у літературній мові (*rapidissime*) [16, с. 145] (лише слова *rarissime* та *richissime* вважають загальнозживаними [10, с. 857]), у сучасній французькій мові простежується підвищений інтерес до цієї конструкції, особливо в рекламному мовленні: *soldissime; Légérissime Soir; collant de beauté; économiquissime* та ін.

На відміну від французької, в іспанській мові суперлатив на *-ísimo* поширений на всіх мовленнєвих рівнях. Цей суфікс увійшов в іспанську мову як латинізм (lat. *-issimus, -issima*) ще у XV ст. та досягнув апогею в XVI ст. [8, с. 57–58]. Зафіксовано такі латинізовані форми у творах “Золотого століття”: “*amicísimo*” (“*Lazarillo de Tormes*”), “*nobilísimo*” (“*El Diablo Cojuelo*”).

Щодо семантичної рівнозначності аналітичних і синтетичних форм суперлативу немає одностайної відповіді. У більшості традиційних граматики їх уважають синонімічними [14, с. 348], в інших вбачають у синтетичній латинізованій формі на *-ísimo* більше афективне навантаження. Зокрема, Королівська академія іспанської мови наголошує на експресивнішому навантаженні суфікса *-ísimo* порівняно з аналітичними конструкціями: “*El sufijo -ísimo tiende a encarecer afectivamente la cualidad o a darle un matiz más expresivo*” [15, с. 417]. З такою думкою погоджується і Ф. Рамірес: “*en la ponderación expresiva del habla familiar la forma -ísimo se corresponde en general con los momentos de intención más enérgica*” [7, с. 126].

Наведемо декілька прикладів, де аналітичні та синтетичні форми суперлативів не є семантичними еквівалентами:

- а) *Me quiere muy poco, poquísimos, como a una cosa que le gusta algunos ratos* (D. Fernández Flórez “*Lola, espejo oscuro*”);
- б) *El Maera estuvo muy lejos, pero lejísimos* (F. Quiñones “*Las mil noches de Hortensia Romero*”);
- в) *Horte, una cosa que tú no sabes es que esto es muy antiguo, a que no. ¿Cádi[z]?, antiquísimos*. (F. Quiñones “*Las mil noches de Hortensia Romero*”).

Як бачимо, у трьох прикладах простежується градація інтенсивності аналітичних і

синтетичних конструкцій, де форма на *-ísimo* є інтенсивнішою. У прикладі б сполучник *pero* є додатковим підсилювальним елементом.

Зазначимо, що форма на *-ísimo*, на відміну від конструкції “*mu* + *adj.*”, піддається лексикалізації, що ще раз доводить її вищий ступінь інтенсивності. Наприклад, морфему *-ísimo* використовують у релігійній термінології: (*el*) *Altísimo*, (*la*) *Purísima*, (*la*) *Santísima Cruz*, (*el*) *Santísimo Padre*, (*el*) *Santísimo Sacramento*, (*la*) *Virgen Santísima* та ін. Приклади подібних новоутворень знаходимо у творах Рамона Переса де Аяли: “*malditísimo, tuyísima, inferiorísimo, chistosísimo, futurísimo*”. Крістобаль де Кастільєхо використав суфікс *-ísimo* у ще незвичніших поєднаннях: *infinitísima, bastantísimos* [17, с. 133, 194].

Завдяки особливому експресивному відтінку суфікс *-ísimo* широко використовують у гумористичних текстах, а також для утворення дериваційних okazionalizmів, що належать індивідуальному стилю мовлення. Яскраві приклади вживання суфікса *-ísimo* для передання гротеска та іронії знаходимо у “Дон Кіхоті” Сервантеса:

“– *Confiada estoy, señor poderosísimo, hermosísima señora y discretísimos circunstancias, que ha de hallar mi cuitísima en vuestros valerosísimos pechos acogimiento (...) pero antes que salga a la plaza de vuestros oídos, por no decir orejas, quisiera que me hicieran sabidora si está en este gremio, corro y compañía, el acendradísimo caballero don Quijote de la Manchísima, y su escuderísimo Panza.*
– *El Panza – antes que otro respondiese, dijo Sancho– aquí está, y el don Quijotísimo asimismo; y así, podréis, dolorosísima dueñísima, decir lo que quisieridísimis; que todos estamos prontos y aparejadísimos a ser vuestros servidorísimos.*” [18, с. 38].

Еквівалентом-архаїзмом суфікса *-ísimo* є суфікс *-érrimo*, який приєднують до латинської основи (*libérrimo*):

“*su hogar honradísimo y librisimo..., digo libérrimo*” [19, с. 84].

Окрім суфікса *-ísimo*, в іспанській мові, особливо розмовній, поширені й інші аугментативні суфікси: *-azo/-a* (*ojazos*), *-eras* (*guaperas*), *-ola* (*camisola*), *-ón/-a* (*grandullón*), *-orro* (*simpatícorro*), *-ota/ote* (*gafotas, mazacote, altote/a*), *-ucho/a* (*cuartucho, debilucho*), *-udo/a* (*peludo, dentudo, barbudo*). [3, с. 76]. Часто такі суфікси вживають з іронічним чи деспективним відтінком.

У французькій мові також є аугментативні суфікси: *criard, veinard, chauffard* [1, с. 39].

Поряд із суфіксальним способом, в іспанській мові не менш поширене творення абсолютного суперлатива за допомогою префіксів *archi-*, *extra-*, *hiper-*, *re-*, *requete-*, *sobre-*, *super-*, *supra-*, *ultra-* та ін. Ці префікси можна додавати до дієслів (*hiperreducir, recargar*), іменників (*superhombre, hiperpiso*), прикметників (*requetebueno, extraligero*) та прислівників (*relejos, supertarde*).

У французькій мові префіксальні форми також слугують для вираження елативної ознаки (*Il est ultra/extra/hyper/supersensible*). Проте найпродуктивнішими вважають лише шість інтенсивних префіксів: *archi-*, *extra-*, *hyper-*, *super-*, *sur-*, *ultra-* [11, с. 89–103]. Деякі дослідники поділяють суперлативні префікси на дві категорії: префікси високого ступеня інтенсивності: *archi-*, *super-*, *extra-* (*archifou, superfemme, extra-rapide*),

та префікси, що виражають надмірний ступінь інтенсивності: *sur-*, *hyper-*, *ultra-* (*sura-ctif*, *hypernerveux*, *ultramoderne*). Відповідно до такого поділу, прислівниками високого ступеня інтенсивності вважають *bien*, *fort*, *très*, а прислівниками надмірного ступеня інтенсивності – *trop* і *tout* [6, с. 201].

Простежується також лексикалізація деяких суперлативних префіксів, які вживають у функції іменників та прикметників. Наприклад, префікс *extra-* може виконувати функцію прикметника (*un vin extra*), іменник “*le super*” вживають для позначення бензину високої якості [11, с. 105].

Відомо, що часте і загальне вживання певних формул призводить до втрати їхньої експресивності. Саме тому знаходимо випадки дублювання різних типів суперлативу в одній конструкції (ісп. *requeteguapísima*, *superavanzadísimo*), а також у поєднанні з прислівниками *muy* і *tan*: *muy malísimo*, *muy sabrosísimo*, *los hombres son tan feísimos* [5, с. 7]. У французькій мові також зафіксоване явище “подвійного” суперлатива: *superabsurdissime*.

Продуктивними у французькій мові є конструкції з прислівниками-інтенсифікаторами на *-ment* у препозиції до прикметника (*infiniment*, *rudement*, *extrêmement*, *absolument*, *énormément*, *profondément*, *fortement*, *parfaitement*, *nullement* (*infiniment heureux*, *extrêmement faible*) та ін.). Мішель Ноайї зазначає: “*les adjectifs peuvent aussi être précédés d’adverbes de manière en – ment, affectés de façon régulière ou accidentelle au marquage de l’intensité*” [13, с. 56]. В багатьох випадках такі прислівники є семантично віддалені від первинного значення їхньої прикметникової основи та слугують для вираження суперлативної ознаки: *follement juste*, *vachement belle*, *diablement intéressant* та інші.

В іспанській мові прислівники з суфіксом *-mente* є не менш продуктивними у творенні абсолютної суперлативної ознаки: *sumamente caro*, *absolutamente falso*, *increíblemente guapo*, *rematadamente loco*, *extremadamente prudente*, *inmejorablemente bueno*, *extraordinariamente listo* та багато інших.

П. Боске наголошує на квантифікаційній функції таких прислівників: “*Con estos adverbios (...) estamos cuantificando indirectamente sobre las propiedades que los adjetivos denotan*” [4, с. 220], а також конкретизує, що цей тип прислівників позначає крайній ступінь градації: “*Tampoco en tremendamente sólido se alude a una forma de ser sólido cuya característica sea la de tremeda, sino más bien el hecho de que la solidez se manifiesta en grado extremo*” [4, с. 220].

У розділі, присвяченому прикметнику, Боске називає також серію елементів, які позначають крайню точку градації прикметника та стоять у постпозиції до нього: *susceptible en extremo*, *irritante al máximo*, *largo como una serpiente*, *pobre de solemnidad*, *guapa a rabiar*, *loco de atar*, *honrado a carta cabal*, *idiota perdido* [4, с. 222]. Конструкції такого типу притаманні й французькій мові: *blanc comme neige*, *fou à lier*, *triste à mourir*, *plein à craquer* [2, с. 142].

В іспанській мові, як і у французькій, існують прикметники, семантика яких виражає абсолютний зміст, отже, не допускає градації (ісп. *ateo*, *eterno*, *infinito*, *verdadero*, *maldito*, *muerto*, *primero*, *principal*). У разі інтенсифікації таких прикметників спостерігають зміну значення, нове метафоричне забарвлення: *medio muerto*, *muy bien nacido* [12, с. 1254].

Не піддаються градації також прикметники, які походять від латинських син-

тетичних форм компаративів (фр. *intérieur/extérieur, inférieur/supérieur, antérieur/postérieur, citérieur/ultérieur*; ісп. *interior/exterior, inferior/superior, anterior/posterior, citerior/ulterior*). Незважаючи на те, що ці прикметники частково втратили первинне граматичне значення, вони виражають певний ступінь якості: *une qualité supérieure, un animal inférieur, une nouvelle ultérieure, une époque postérieure*.

Такі прикметники, як *extrême, intime, infime*, також втратили етимологічне значення та здатні утворювати ступені порівняння, наприклад:

Il faut que cet homme descende au coeur le plus intime de la nuit, dans son épaisseur... (Saint-Exupéry);

Comme ces hommes éminents savent descendre jusque dans les plus infimes détails! (France).

Виконаний аналіз аналітичних і синтетичних форм суперлатива в іспанській та французькій мовах дає змогу зробити такі висновки.

Французька мова вирізняється аналітичним характером у творенні суперлативних форм (*très, fort, bien, gros, tout, infiniment, rudement, extrêmement + adj.*), тоді як іспанська широко користується і синтетичними, і аналітичними суперлативними конструкціями (*muy grande – grandísimo*), що пояснює її більші експресивні можливості порівняно з французькою. Особливо яскраво виражені афективні відтінки демінутива у розмовній іспанській мові (*ahora mismo, ahorita, chiquitín, chiquirritín, poquitín* та інші).

Зазначимо про високу продуктивність іспанського суфікса латинського походження *-ísimo > issimus*, водночас французький варіант цього суфікса (*-issime*) практично не вживають у сучасній мові, а замінюють аналітичними конструкціями (*adv. + adj.*).

На підставі порівняння синтетичних форм на *-ísimo* з аналітичними конструкціями наголосимо на більшому афективному навантаженні латинізованої форми, що ще раз засвідчує експресивність іспанської мови і великі конотативні потенції її лексики.

З огляду на спільне походження іспанська та французька мови мають багато спільних особливостей в утворенні форм абсолютного суперлатива. Однією з таких особливостей є префіксальний спосіб творення суперлативних форм. Найпродуктивніші інтенсифікувальні префікси у французькій та іспанській мовах такі: *extra-, hyper-, super-, archi-* та *ultra-*.

Часте вживання певних форм призводить до втрати їхнього експресивного навантаження, тому система афіксації дуже динамічна в мові та потребує постійного оновлення для досягнення більшого афективного впливу на адресата. Тому трапляються випадки “подвійного” суперлатива (фр. *superabsurdissime*; ісп. *requeteguapísima* та ін.).

Характерним для обох мов є вживання прислівників із суфіксом *-mente/ment* у препозиції до прикметника (фр. *infiniment heureux*; ісп. *increíblemente guapo*), а також низки фразеологічних елементів для вираження суперлативної ознаки (фр. *fort comme un Turc, fou à lier*; ісп. *fuerte como un toro, loco de atar* та багато інших).

Уживання таких конструкцій має прагматичне спрямування, оскільки передбачає велике вмотивоване емоційне навантаження з метою викликати відповідні почуття, стимулювати бажану поведінкову реакцію, підсилити ілокутивну силу впливу на адресата.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Васильєва Н. М.* Теоретическая грамматика французского языка / Н. М. Васильєва, Л. П. Пицкова. – М. : Высш. школа, 1991.
2. *Гак В. Г.* Теоретическая грамматика французского языка : морфология / В. Г. Гак. – М. : Высш. Школа, 1986.
3. *Albelda Marco Marta* “La intencificación en el español coloquial” / Ibelda Marco Marta. Tesis Doctoral, Universitat de València, Servei de Publicacions, 2005.
4. *Bosque I.* Gramática descriptiva de la lengua española / Bosque I., Demonte V. – Vol. I. – Madrid : Espasa-Calpe, 1999.
5. *Bruyne Jacques de.* “Aspectos elativos de una lengua superlativa” en Mosaico 18, Universidad de Amberes, 2006.
6. *Chevalier Jean Claude.* Grammaire du français contemporain / Chevalier Jean Claude. – Paris : Librairie Larousse, 1964.
7. *Fernández Ramírez S.* Gramática española / Fernández Ramírez S. – Madrid, Revista de Occidente, 1970.
8. *Jornving R.* “El elativo en -ísimo en la lengua castellana de los siglos XV y XVI” / Jornving R. Studia Neophilologica. – XXXIV, 1, 1962.
9. *González C.* “Sobre la expresión de lo “superlativo” en español” en Anuario de Estudios Filológicos, VII / González C., José M. – Universidad de Valladolid, 1984.
10. *Grevisse M.* Le Bon Usage, Editions Duculot / Grevisse M. – Paris- Louvain-la-Neuve, 1993.
11. *Guilbert L.* “La formation du système préfixal intensif en français moderne et contemporain” en Le Français Moderne / Guilbert L., Dubois J. – XXIX, 1961.
12. *Martinell E.* “Estilística en la gradación de los adjetivos” en Actas del X Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas / Martinell E. – Universidad de Barcelona, 1992.
13. *Noailly M.* L’adjectif en français / Noailly M. – Paris : Éditions Ophrys, 1999.
14. *Porto D.* “Aportación al estudio del sistema de cuantificación en el adjetivo español” en Boletín del instituto Caro y Cuervo, Santafé de Bogotá, 1993.
15. Real Academia Española. Esbozo de una nueva gramática de la lengua española, Madrid, Espasa-Calpe, 1973
16. *Wagner R.-L.* Grammaire du français classique et moderne / Wagner R.-L., Pinchon J. – P. : Hachette, 1991.
17. *Castillejo Cristóbal de.* Diálogo de mujeres, en Obras, ed. J. Domínguez Bardona / Castillejo Cristóbal de. – 1986. – P. 133, 194.
18. *Cervantes, Miguel de.* Don quijote de la Mancha, ed. M. de Riquer / Cervantes, Miguel de. – Barcelona, Planeta, 1975. – P. II, 38.
19. *Pérez G.* Tristana, Madrid, Alianza, 6.ª ed., 1983.

Стаття надійшла до редколегії 04.02.2011

Прийнята до друку 19.02.2011

ANALYTICAL AND SYNTHETICAL FORMS OF EXPRESSION OF SUPERLATIVE MEANING IN SPANISH AND FRENCH LANGUAGES

Halyna Pshanska

*The Ivan Franko National University of L'viv
(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)*

The article deals with analytical and synthetical means of expression of the absolute superlative (the elative). Suffixation and prefixation, syntactic structures with adverbs in -mente/ment and some comparative phraseological idioms *expressing* the *superlative* degree in Spanish and French languages are compared.

Key words: Absolute superlative/elative, analytical/synthetical constructions, diminutive/augmentative suffixes.

АНАЛИТИЧЕСКИЕ И СИНТЕТИЧЕСКИЕ ФОРМЫ ВЫРАЖЕНИЯ СУПЕРЛАТИВНОГО ПРИЗНАКА В ИСПАНСКОМ И ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКАХ

Галина Пшанская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
(ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000)*

Рассмотрено аналитические и синтетические формы выражения абсолютного суперлатива (элатива). Сопоставлены средства выражения суперлативного признака в испанском и французском языках с помощью суффиксации и префиксации, синтаксических конструкций с наречиями на *-mente/ment*, а также некоторых компаративных фразеологических оборотов.

Ключевые слова: абсолютный суперлатив/элатив, аналитические/синтетические конструкции, деминутивные/аугментативные суффиксы.